

Ökad djurvälstånd i Europa, hot mot svensk grisproduktion?

Increase of animal welfare in Europe, a competitive threat against Swedish pig production?

Oscar Hilmér och Cecilia Klasson



FÖRORD

Lantmästare – kandidatprogrammet är en treårig universitetsutbildning vilken omfattar 180 högskolepoäng (hp). Inom programmet är det möjligt att ta ut två examina, en lantmästarexamen 120 hp och en kandidatexamen 180 hp. En av de obligatoriska delarna i denna är att genomföra ett eget arbete som ska presenteras med en skriftlig rapport och ett seminarium. Detta arbete kan t.ex. ha formen av ett mindre försök som utvärderas eller en sammanställning av litteratur vilken analyseras. Detta arbete är utfört under programmets andra år och arbetsinsatsen motsvarar minst 6,5 veckor heltidsstudier (10 hp).

Vi både är intresserad av grisproduktion och ville därför undersöka vad vi i Sverige kan komma att ha för framtida konkurrens från Europa

Ett varmt tack riktas till Ann-Charlotte Olsson som bidragit med god kunskap och hjälp som handledare för detta examensarbete. Vi vill även tacka Henning Jakobsen för det besök vi fick på hans gård på södra Jylland i Danmark.

Jan Larsson har varit examinator

Oscar Hilmér och Cecilia Klasson

Alnarp 2017

Innehåll

SAMMANFATTNING	5
SUMMARY	6
INLEDNING	7
BAKGRUND	7
1.2 SYFTE	7
1.3 FRÅGESTÄLLNING	7
1.4 AVGRÄNSNINGAR	7
1.5 MATERIAL OCH METOD	7
LITTERATURSTUDIE	8
SVENSKA DJURSKYDDSLAGEN	8
<i>Förbud mot antibiotika i foder</i>	8
HISTORIA KRING SVENSK GRISPRODUKTION	9
GRISDIREKTIVET	10
<i>Zink</i>	11
INTERNATIONELL KONKURRENS	11
<i>Danmark</i>	12
<i>Nederländerna</i>	12
<i>Tyskland</i>	13
MATERIAL OCH METOD	14
RESULTAT	15
KONCEPT OCH MÄRKNINGAR FRÅN DANMARK	15
<i>OUA-kött</i>	15
<i>Bedre Dyrevelfærd</i>	15
<i>Wiking Meat</i>	16
<i>Gårdsbesök</i>	17
KONCEPT OCH MÄRKNINGAR FRÅN NEDERLÄNDERNA	18
<i>Norvida AB</i>	18
<i>Beter Leven</i>	18
MÄRKNING FRÅN TYSKLAND	19
<i>Fur mehr tierschutz</i>	19
KONCEPT SOM ÄR INTRESSANTA FÖR SVENSK GRISPRODUKTION	21
DISKUSSION	22
SLUTSATS	23
REFERENSER	25
MUNTliga KÄLLOR:	28

SAMMANFATTNING

Sedan vi började studera på SLU har vi fått upp ögonen för den internationella konkurrensen för svensk grisproduktion. Syftet med denna studie är att kartlägga om det finns koncept på den europeiska marknaden som kan konkurrera med svenska produkter. Svensk grisproduktion har under de senare åren visat på god lönsamhet till följd av marknadsföring och lyckade strategier mellan grisföretagarna och handeln. Priset har hållit sig stabilt även när den europeiska marknaden har sjunkit och anledningen anses vara att kunden eftersträvar hög djurvälstånd och låg antibiotikaanvändning. (Berg, 2016)

I arbetet har olika koncept och märkningar från länder som kan anses kan komma att konkurrera om import till Sverige undersökts. Genom att läsa många internationella tidskrifter både på internet och via papperstidningar har olika koncept kunnat lokaliseras och vidare intervjuer och studiebesök har lett till kunskap om de befintliga koncepten. Det som framkommer under arbetet är att det pågår många forskningsprojekt i syfte att öka djurvälståndet. Det har framkommit information om märkningssystem för handeln i Danmark, Nederländerna och Tyskland som är upprättat efter efterfrågan av kunder som söker högre djurvälstånd. Dessa uppgifterna berättar att Europa så smått vill höja djurvälståndet i sin produktion.

I undersökningen framkommer många koncept som satsar på att erbjuda en produktion där inga svanskuperingar får förekomma (något som egentligen redan är förbjudet enligt EU-direktivet). MRSA debatten i grisproduktionen är också något som konsumenterna reagerat på och efterfrågar därför lägre användning av antibiotika i djuruppfödningen vilket leder till koncept där användningen regleras i stallarna.

De märkningar som undersökts i studien syftar till att konsumenten lättare ska kunna välja vilken nivå på djurvälstånd hen är beredd att betala för. Systemet är byggt på symboler och ju högre djurvälstånd desto fler symboler ska finnas med på förpackningen.

Den frågeställning som ställdes i studien besvaras och slutsatsen dras att övriga Europa ännu inte är ett hot mot svensk grisproduktion på den svenska marknaden. Märkningarna Beter Leven, Bedre Dyrevelfærd och Fur mehr tierschutz syftar till att öka djurvälståndet inom sitt respektive lands gränser och riktar sig inte mot export. Däremot kan poängteras att Bedre Dyrevelfærd i Danmark är upplagt så att svenskt konventionellt kött har en möjlighet att säljas under den djurvälståndsmärkningen. De ställs inga krav på att djuret måste komma från Danmark utan det ska bara uppfylla de krav som sätts upp för respektive välståndsnivå. Norvida (Nederländerna) och Wiking Meat (Danmark) är koncept baserade i traditionella stallar där inga ombyggnationer har krävts för den enskilde grisproducenten att gå med i konceptet. Däremot har förbud mot svanskupering medfört att producenten inte i praktiken kan belägga stallarna så som tidigare och därutöver har krav på att tillföra strömedel till djuren införts. OUA köttet produceras i konventionella stallar utan krav på knorr eller strömedel. Detta koncept marknadsförs endast genom att djuren aldrig blivit behandlade med antibiotika.

Koncepten som innefattas i denna studie ställer generellt inte högre krav på djurvälstånd än den vi redan lagstadgat i Sverige. Det kan ändå finnas anledning att fortsätta ha överblick över Europas produktion och utveckling inom djurvälstånd då en omställning, trots att det i nuläget verkar vara långt fram i tiden, inte alls är att underskatta eftersom länderna idag har betydande storlek på sin grisproduktion och därför kan ställa om en mycket liten del och ändå täcka efterfrågan på välståndskött.

SUMMARY

Since we started our studies at SLU we have been interested in international competitions between the countries when it comes to pig production. The purpose of this thesis is to find out if there are any concepts in Europe that could compete with Swedish products. The Swedish pig production has through the later years shown a good profit because of good marketing and successful strategies between pig farmers and the food market. The price of flesh has been rather stable even when the European market has gone down. The reason for this is considered that the consumers want to buy high animal welfare and a low antibiotic use.

Different concepts and food labels have been investigated during the writing, describing animal welfare, from various countries in Europe. Searching on international websites for pig production, reading farming magazines, talking to several people in the business and visiting a farm in Denmark, the information for this thesis was shown. All over Europe there is a lot of research with the purpose to increase animal welfare. Projects of animal welfare labeling in Denmark, The Netherlands and Germany have been found. The results above say that Europe wants to increase their animal welfare.

A lot of concepts offer production where tail docking is forbidden (a rule that is already set by the European Union). The debate on MRSA in pig production is also something that the consumers reacted to and demands lower antibiotic use and has resulted in lower use in stables.

The animal welfare food labels, that is found, aims for more convenience for the consumers who can make their own choice on what welfare level they are ready to pay for. The labeling system is built on symbols where the higher welfare gives more symbols on the labeling.

According to the current state of issue in this study, the conclusion that Europe so far, is not a threat to Swedish pig production on the Swedish market. The labels Beter Leven, Bedre Dyrevælfærd and Fuhr mir Thierwohl aim to increase the animal welfare in their own country and market and are not orientated for export. On the other hand, it is not impossible for Swedish conventional meat to export and sell our product under one of the welfare labels in Denmark's system Bedre Dyrevælfærd. Norvida (Netherlands) and Wiking Meat (Denmark) are both concepts based on traditional and conventional stables where no reconstructions have been made. Nevertheless, it is not allowed to cut the tails and because of this the farmers have to increase the space for each individual pig and also, set by regulations, give them straw for occupation. OUA- meat is also produced in normal conventional stables but here there are no restrictions about the tail cutting so the tails are normally cut during the first day of the pig's life as in normal scenario.

The concepts included in this study do not apply harder rules than the Swedish animal welfare law do. But, thinking further, there is a good reason to keep an eye on the European production and their progress in animal welfare issues. This because of the significant size of their total production, which means they only have to readjust small parts of their production to the higher levels and therefore are able to compete on markets that demand higher animal welfare.

INLEDNING

Den svenska grisproduktionen har i många år haft svårt att nå ut till konsumenterna för att marknadsföra det svenska grisköttets mervärden. Ett gediget arbete med ursprungsmärkning och organisationen Svenskt kött har den senaste tiden kunnat kommunicera med marknaden och idag för första gången sedan EU-inträdet 1995 så hålls svenska griskötts priser uppe även när priset på den Europeiska marknaden sjunker. En trolig anledning är att branschen kommunicerat vad som skiljer det svenska grisköttet mot det importerade europeiska köttet.

Bakgrund

Med tesen att konsumenten nu betalar för en ökad välfärd grundar vi utgångsläget i examensarbetet. I nuläget har fler aktörer i Europa flaggat för att kunna erbjuda griskött som är uppfött i koncept liknande de svenska djurskyddsreglerna. Den svenska regeringen har precis antagit en livsmedelsstrategi där man fastslår att bland annat offentlig upphandling endast ska ske enligt de krav som motsvarar samhällets lagar och ambitioner om miljö och djurskydd (Regeringskansliet, 2016). Detta tolkar vi som att uppfödda grisar i ett visst koncept, från Europa kan komma att konkurrera på samma marknad som svensk gris under de senaste åren haft största marknadsandelen på. Rapporter om att uppköpare i Sverige redan börjat importera detta kött kommer och det finns anledning att tro att även fler uppköpare kommer följa i de spåren (Sonesson, 2016c). Sverige är till 70% självförsörjande på griskött idag och det importeras alltså 30% för att täcka upp efterfrågan.

1.2 Syfte

Syftet är att kartlägga och utvärdera de koncept som utvecklas i Europa som kan komma att konkurrera med de svenska mervärden som vår marknad numera efterfrågar.

1.3 Frågeställning

Hur skiljer det svenska konventionella grisköttet med koncepten från Europa? Hur påverkas det svenska grisköttets konkurrenssituation av de koncepten.

1.4 Avgränsningar

Avgränsningarna kommer att vara att vi fokuserar på de länder vi vet idag har pågående projekt och som Sverige idag redan har handelsutbyte med. Vi kommer att begränsa oss till koncept vi tror kan konkurrera med den konventionella produktionen och kommer därför inte ta upp eventuella ekologiska koncept eller utegrisar. Vi är medvetna om att det finns fler koncept i övriga Europa men har valt att fokusera på Nederländerna, Tyskland och Danmark som vi anser har stor del av importmarknaden till Sverige.

1.5 Material och metod

Detta är en litteratur-, enkät- och intervjustudie där vi kommer att utreda kraven för att få ingå i de olika koncepten. Vi kommer i största möjliga mån att besöka gårdar och ansvariga för koncepten.

Redovisning kommer att ske via skriftlig rapport och muntlig presentation

LITTERATURSTUDIE

Svenska djurskyddslagen

Sveriges nuvarande djurskyddslag (1988:534) beslutades den 2 juni 1988 med dåvarande statsministern Ingvar Carlsson. Den allmänna utgångspunkten var att lagen från 1944 (1944:219) behövdes ses över då den inte var relevant för den storleksutveckling som skett i animalieproduktionen. Det motiverades med att djuren ska inte bara ska skyddas mot sjukdom utan även mot onödigt lidande. I regeringens proposition (1987/88:93) som skrevs av Ingvar Carlsson framgår det att djurskydd har en djup förankring i människors medvetande och är en viktig del av vårt svenska kulturarv. Det står även att en djurskyddslagstiftning är viktigt för att inte djur ska utsättas för onödigt lidande och att det inte "utformas kortsiktiga ekonomiska kriterier utan hänsyn till djurens välbefinnande". Av forskning som gjordes 1986 av Skogs- och Jordbrukets Forskningsråd framgår det att utvecklingen av inhysningen av lantbruksdjur medfört problem med djurhälsan. Med bakgrund av dessa motiveringar skrev det nuvarande lagarna om hur lantbruksdjur ska hållas.

Även systemet att fixera suggor bör upphöra. System som innebär att djur under långa perioder hålls fixerade kan inte anses förenliga med kravet på att djurhållningen skall tillgodose djurens naturliga beteendebestånd. Det är också viktigt att djuren får tillgång till liggplats, foderplats och gödselplats.

Figur 1. Motivering till förbud mot fixering av suggor 1987 (Prop.1987/88:93)

För slaktsvinen är den totalt tillgängliga ytan viktigare än ytan per djur. För att uppnå en låg nivå av aggressivitet är det viktigt med en stor totalyta. Utrymmeskraven bör anpassas till detta. Miljön i boxarna bör också förbättras. Krav bör bl. a. uppställas på tillgång till halm. Detta är viktigt för att grisarna skall trivas.

Figur 2. Motivering till att slaktsvin ska ha tillgång till halm och tillräckligt utrymme (Prop.1987/88:93)

Förbud mot antibiotika i foder

Numera finns ett förbud i hela EU att inte använda antibiotika i tillväxtfrämjande syfte s.k Antimicrobial Growth Promotors (AGP). Antibiotika används ändå för att förhindra bakteriella infektioner i form av injektion. Desto fler sjuka djur det finns i besättningen, ju mer antibiotika behöver användas. Vid hög användning av antibiotika ökar risken att

resistenta bakterier skapas och detta leder i sin tur att olika typer av substanser blir obrukbara. Resistenta bakterier kan föras över på människor vilket gör att den som bär på resistenta bakterier kan inte bota sin sjukdom med antibiotika (Wegener, 2003).

Sverige var det första land i världen att 1986 införa ett förbud mot antibiotika i tillväxtfrämjande syfte (Jordbruksverket, 2017a). Anledningen till att Sverige valde att förbjuda APG är att det finns en lång tradition av kontrollerad sjukdomskontroll och djurvälstånd (Wierup, 2001). LRF propagerade även för avvecklingen tillsammans med fler riksdagsmotioner (Ståhle, 2004). Efter att Sverige 1995 gick med i EU fick de behålla förbudet i fyra år men kunde behålla förbudet genom en skyddsklausul till 2006 då EU beslutade om ett direktiv att förbjuda AGP (Livsmedelsverket, 2017). Med dessa krav har svenska grisproducenter anpassat sig och infört strikta rutiner för hygien, vilket gjort att liten mängd antibiotika används. Vid införande av förbudet i Sverige sjönk förbrukning med nästan 50% på 2 år (Ståhle, 2004).

Historia kring svensk grisproduktion

Tamgrisen kom söderifrån till Sverige omkring 3000 år f.kr. Det var vanligt att den åt upp de matrester som blev och gav värme i hemmet. Från vikingatiden fram till slutet av 1800-talet hölls grisen i självförsörjande hushåll men i takt med industrialiseringen gjordes inhysningen effektivare och självhushållare började mer och mer upphöra (Svenskt kött, 2013).

Produktionen av griskött i Sverige har sedan 1960 legat över den totala konsumtionen. I slutet av 90-talet började produktionen sjunka samtidigt som konsumtionen ökade. Detta är i hög grad beroende på att Sverige gick med i EU 1995. Sverige har och hade även då högre djurskyddskrav än de då gällande EU-direktiven för grisproduktion. Högre djurskyddskrav medför högre produktionskostnader vilket leder till sämre konkurrenskraft mot andra länder inom EU. Detta gjorde att import av billigare griskött ökade (LRF, 2014). Hushållen har övertid lagt mindre och mindre av sina utgifter på livsmedel. Det genomsnittliga hushållet lade 1980 18% av sina utgifter på livsmedel (inkluderat alkoholfria drycker), fram till 1994 sjönk det till 15% för att sedan fortsätta nedåt till 12% 2014 (Jordbruksverket, 2017b). Detta tyder på att det är billigare mat som efterfrågas av konsumenterna.

På grund av den ökade importen har många grisföretagare kämpat mot lönsamhetsproblem under slutet av 90-talet och långt in på 00-talet. Lönsamheten har på sikt förbättrats efter flera olika typer av händelser under senare delen av 00-talet och början av 10-talet. Lagen om offentlig upphandling (LOU) utfärdades november 2007. Den bygger på att främja konkurrens inom EU och hushålla med skattemedel. Det innebär att en kommun eller landsting kan sätta krav på sina leverantörer av livsmedel att de uppfyller de krav som de upphandlande myndigheterna sätter vid upphandlingen. Det är inte tillåtet att ha en lojalitet mot det land myndigheten verkar i (Upphandlingsmyndigheten, 2017). Mellan åren 2005 till 2008 hade en diskussion pågått i Sverige bland annat genom medborgarförslag och debatt från grisproducenter angående den dubbelmoral som råder inom offentlig sektor. Dubbelmoralen var att det kött som köptes in till kommunen inte uppfyller de krav på djurhållning Sverige har lagstiftat om (Secher, 2006).

År 2009 tog sig djurrättsaktivister olagligt in i besättningar i syfte att måla upp en bild av vanvårdade grisar i media. Dålig kommunikation mellan aktörerna i branschen gjorde att situationen hanterades dåligt. Liknande utspel har skett efteråt men har då kunnat motbevisas professionellt (Olsson, 2016). Den svenska grisproduktionen utsätts ofta för konkurrens av

låga avräkningspriser i Europa. Ett typiskt fall var den så kallade “dioxinskandalen” i Tyskland. Dioxin upptäcktes i foder till grisar och höns och det gjorde att bland annat Ryssland och Kina stängde sin import av tyskt griskött. Det ledde till att billigt tyskt griskött exporterades till Sverige och mycket hamnade inom de offentliga köken och produktion av färdigrätter (Eriksson, 2011). Avräkningspriserna sjönk då återigen för producenterna vilket i sin tur ledde till debatter och krafttag för en räddning av svensk grisproduktion (Olsson, 2016).

EU beslutade 2013 om att det måste vara uppmärkt ursprung av allt färskt, fryst, kylt kött från svin, får, get och fjäderfän. I samband med detta bildades och marknadsfördes märkningen “Svenskt kött”. I början av 2014 publicerade flera medier inslag om danska och tyska grisar som får sin svans kuperad trots att EU-direktivet (Jordbruksverket, 2012d) förbjuder svanskupering. Det danska Miljö och fødevarerministeriet framkom 2015 med tillägg i djurskyddsreglerna där det står att kupering får ske om miljön i stallarna inte kan tillgodose djurens behov och det därmed blir omöjligt att föda upp utan kupering (Miljö og fødevarerministeriet, 2015b). Det debatteras även flitigt om antibiotikaresistens i form av MRSA och belystes att Sverige har höga krav på sin djurvälstånd (Sonesson, 2015). 17 november 2016 sändes Dokument inifrån- ”När antibiotikan slutar verka” på SVT. Dokumentären handlade om hur MRSA bakterien CC398 sprids inom den europeiska grisproduktionen samt riskerna med antibiotikaresistens. Framförallt fick Danmark ta emot mycket kritik i sin hantering av MRSA i besättningarna (Sveriges Television, 2016).

Under samma period startade Landsbyggsdepartementet och Jordbruksverket i samarbete med organisationer, företag och myndigheter kopplad till svensk grisproduktion det som kom att bli Handlingsplan - GRIS. Den kom att innehålla en plan för hur branschen skulle vända den negativa trenden av dålig lönsamhet inom svensk grisproduktion, allt i samarbete med slakterier, dagligvaruhandel, LRF, veterinärer och branschföreningar. Handlingsplanen har i samband med ökad medvetenhet bland konsumenter och ansvar hos handel resulterat i en ökad konsumtion av svenskt griskött och en minskad import (Jordbruksverket, 2017b).

YouGov (2017) i samarbete med Svenskt kött i Sverige AB presenterade i februari 2017 en undersökning om köpbeteende och attityder till kött hos svenska konsumenter. Vid förfrågan om beslutsfaktor vid senaste inköp av kött som styckad råvara anger 59% att köttet kom från Sverige var en faktor. Lägsta pris bryr sig färre och färre om medans att det ökar att det är viktigt att djuret haft det bra. År 2017 angav 29% att det har en mycket positiv inställning till svenska uppfödare, år 2011 var siffran 19%. Undersökningen visar även på att fler har en negativ inställning till utländska djuruppfödare, år 2013 hade 29% en negativ syn på dansk djuruppfödning vilket år 2017 har stigit till 56%. En tydlig ökning kan också ses att fler instämmer på att svenska djuruppfödare använder väsentligt mindre antibiotika, från 48% år 2014 till 67% år 2017.

Grisdirektivet

Den första januari 2013 började EU-rådets direktiv (2008/120/EG) gälla. Det är ett antal regler kring djurskydd som alla i grisuppfödare i EU är tvungna att följa. Det regler som infördes var

- Totalt förbjuda fixering av sinsuggor (suggorna får fixeras i fyra veckor efter betäckning och en vecka innan grisning)
- Slipning av tänder får inte ske rutinmässigt
- Kupering av svansar får inte ske rutinmässigt
- Sjuka grisar ska kunna avskiljas från de friska

- Suggor ska ha tillgång till material att böka i och golvytan ska vara 1,64 m² för gyltor, 2,25 m² för suggor och 6 m² för galtar samt regler kring storleken på spaltvidden (Jordbruksverket, 2013c)

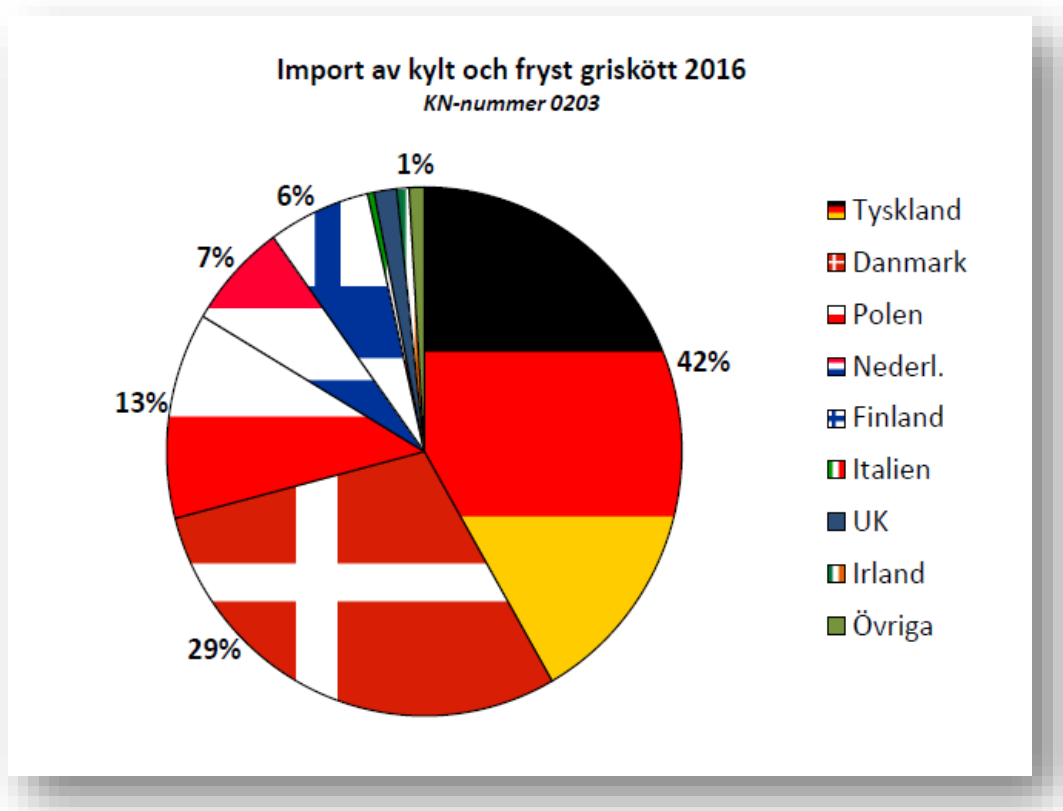
Zink

Zink är ett metalliskt grundämne som finns naturligt i kroppen och som också tillförs i fodret som spårämne. Till avvänjningsgrisar tillför man ofta ytterligare zinkoxid i högre dos som man märkt hjälper till att förebygga avvänjningsdiarré och minska behovet av antibiotika (Mattson, B, 2016). Det är inte helt bevisat hur zinken fungerar i grisarnas tarmar men forskare i Danmark har ändå kommit fram till att den har betydande påverkan på mag- och tarmkanalens mikrobiologiska system. Zinken botar således inte diarré utan förebygger för att grisen ska klara avvänjningen utan att få diarré. Zinkoxid hämmar mjölksyrebakterier i tarmen men inte enterobakterier. Det finns en risk att zinkoxid kan öka risken för uppförökning av MRSA bakterier eftersom man hämmar andra bakterier som då ger utrymme för MRSA bakterier att föröka sig. I försök visas att resistens mot zinkoxiden kan bli ett problem. Bakterierna som zinken hämmar förändrar sitt DNA för att överleva. (Højberg, O et. al, 2012).

För att följa EUDirektivet om att fasa ut zinkoxid användningen i grisproduktionen diskuteras i bland annat Danmark vilka åtgärder som krävs för att klara detta. Enligt veterinärerna krävs friska och tunga grisar vid avvänjning. Smågrisarna ska mötas av en god miljö i tillväxtboxen. Eventuell stress runt foder är en faktor som måste minskas och foderplatserna bör därför ökas. Näringsinnehållet måste ses över och här har försök med lägre proteinhalt och framför allt annat proteinfodermedel än soja visat positiva utslag. Försök med tillsatta mjölksyrebakterier, organiska syror och växtextrakt verkar också ge effekt och kan bidra till minskad avvänjningsdiarré, under förutsättning att foderhygien i övrigt är hög. (Steen Pedersen, 2017)

Internationell konkurrens

Tyskland är det land som exporterar mest griskött (kylt och fryst) till Sverige följt av Danmark, Polen och Nederländerna. Alla dessa länder har sin produktion efter EU-lagar på djurhållning och är mer inriktade på export av griskött.



Figur 3. Import av kylt och fryst griskött 2016 (Jordbruksverket, 2017b).

Danmark

Danmark har lång tradition av grisuppfödning och lantbruket är en viktig del i landets ekonomi. Danmark är ett av de länder som har största andel åkermark av landets totala landareal, 57% är åkermark (Nyemad, 2012). Av de griskött som produceras exporteras 90%, det står för ca 5% av Danmarks totala export. Av allt griskött som exporteras går 70% till länder inom EU. Danmark satsar mycket på forskning och produktionsutveckling av grisproduktionen och ser vad marknaden efterfrågar och gör sina anpassningar därefter. Ett sådant exempel är exporten av den så kallade "Englandsgrisen" till Storbritannien med ett högre djurskyddskrav än det danska reglerna, Englandsgrisen introducerades 1999 men har dock idag samma krav som grisdirektivet som kom 2013 (Landbrug og fødevarer, u.å).

Nederländerna

Nederländerna har ett högt djurantal/hektar. Landet är tillsammans med sitt grannland Belgien tvåa om att vara det mest djurtäta landet i Europa. Totalt finns det 2,8 – 3,6 djurenheter/ha. (Karlsson, 2013). Snittstorlek för en grisgård i Nederländerna är 2500 grisar och 10 hektar mark. Huvudorsaken som bidrar till det höga djurantalet är den hårda konkurrensen på jordbruksmark, vilken har bidragit till skyhöga markpriser (PBL, 2016). Marken kan i södra delarna kosta 45 - 55000 euro/ha (Åkerblom, 2012). Landet har nästan dubbelt så många sysselsatta inom jordbrukssektorn som Sverige, totalt 161 000 stycken. Landet har 17 miljoner invånare med totalt en landyta på 12 miljoner hektar, vilket är nästan lika stort som

Skåne och Småland tillsammans. Landets produktion av gris är främst riktad mot export (Nyemad, 2012).

Nederländerna exporterar en stor andel smågrisar till andra länder, främst Tyskland och Spanien. 2010 exporterades 6,1 miljoner smågrisar. Totalt exporteras även 4,7 slaktsvin år 2010 (The Pig Site, 2010a). Holländare är kända för att vara innovativa och jordbruket har en hög mekaniseringsgrad (Åkerblom, 2012). Grisproduktionen är i huvudsak koncentrerad i landets södra delar, dels vill gärna grisföretagarna expandera nära varandra för att ha närkontakt med bättre med rådgivare, transporter och foderfabriker. Av politiska skäl har produktionen hamnat i södra delarna av Nederländerna då det har varit svårt att få tillstånd att bygga i de norra provinserna (Sonesson, 2014a). De flesta grisproducenter har ingen egen växtodling, allt foder köps in. Gödseln säljs oftast till biogasanläggningar där sedan rötresten säljs vidare till växtodlingsgårdar oftast 10-20 mil bort (Åkerblom, 2012).

Tyskland

Tyskland är efter Spanien det land i EU med flest grisar, 27 miljoner grisar totalt (Jordbruksverket, 2017b). Sett till antalet producerat ton griskött ligger däremot Tyskland högre med 5,6 miljoner ton griskött/år. Tyskland är även världens tredje största exportör av jordbruksprodukter och har en stark inhemsk marknad. Grisproduktionen är koncentrerad till nordvästra delarna av landet, främst i provinserna Niedersachsen och Nordrhein-Westfalen (Pig progress, 2016). Tyskland har stor produktion och har en relativt hög antibiotikaförbrukning jämfört med norra Europa. Tyskland hade 2014 en försäljning på 150 mg antibiotika/kg slaktad vikt vilket kan jämföras med Sverige som hade en försäljning på 12 mg antibiotika/kg slaktad vikt (Jordbruksverket, 2017b). Tyskland har utöver EU-standard även krav på dagsljus.

MATERIAL OCH METOD

Syftet med denna studie är att reda ut vilka koncept som finns i Europa och som kan utgöra ett konkurrenshot mot svensk konventionell grisproduktion. De länder som är med i studien är valda eftersom de har en stor del av importmarknaden till Sverige. Länderna har uttalade mål via statliga eller djurrättsorganisationer att höja djurvälferden. Studien är begränsad till koncept som är i tillräcklig omfattning att kunna konkurrera med den svenska handeln samt offentlig upphandling.

För att samla information till litteraturstudien har sökmotorn Google och Google Scholar använts. Sökningar har även gjorts på internetsidor inriktade på grisproduktion i internationellt perspektiv så som The pig site och Grisföretagaren. I syfte att möjliggöra jämförelse mellan regelverk har Jordbruksverket och motsvarande myndighet för respektive land beaktats. Sökord på Google samt Google Scholar för litteraturstudiens innehåll har varit ord som **djurskyddslagen, marknad griskött, fixering suggor, svanskupering gris, offentlig upphandling gris, handlingsplan gris, svenskt kött, ursprungsmärkning, Coop djurvälferd, antibiotikaanvändning, MRSA, zink**. Sökord som har använts på The pig site och andra utländska internetsidor är **pigproduction, welfare meat, OUA meat, animal welfare, tail docking, fixed sows, antibiotic pig production, hale kupering, lösgående soer i farestald**.

Efter kontakt med Sveriges grisföretagares styrelse samt insatta personer inom den europeiska politiken, Copa Cogeca har information om olika koncept och djurvälferdsmärkningar i de olika länderna observerats. Genom vidare sökningar på sökmotorn Google finner studien ytterligare information som ger fakta och underlag till diskussion och slutsats. Vidare kontaktades personerna som stod som ansvariga för koncepten eller ursprungsmärkningen via telefon eller mail. Vid valet av vilka koncept som fortsatt skulle delta i undersökningen togs det hänsyn till hur lika de bedömdes vara svenskt konventionellt regelverk.

För att få en överblick på studien sammanställdes konceptens information i en tabell vars syfte var att tydliggöra resultatet för läsaren.

RESULTAT

Koncept och märkningar från Danmark

OUA-kött

I Danmark satsar man på något som kallas för OUA som är en förkortning för Opprettet Uden Antibiotika (uppfödd utan antibiotika). OUA-kött innebär att grisen, som köttbiten kommer från, aldrig blivit behandlad med antibiotika. Alla smågrisar som föds får ett öronmärke precis efter födseln och om djuret blir sjukt ska det behandlas med rätt antibiotika så att det har chans att bli friskt. Så fort djuret är behandlat så klipper man bort öronmärket och djuret slaktas som en vanlig konventionell gris. Grisarna går i samma typ av boxar som vanliga konventionella grisar och får inte heller något pristillägg vid försäljning och slakt. Enligt uppgift så behandlas mellan 20–40% av djuren i uppfödningen med antibiotika och kan därför inte säljas som OUA kött. (Tolstrup, 2017). Danish Crown (2016) har tidigare haft ett tillägg på 2 DKR/kg OUA-kött men kommer från och med maj 2017 att sänka tillägget till 1,50 DKR/kg OUA-kött.

En del uppfödare ser inte nischen OUA som ett problem utan uppskattade, hösten 2016, att ungefär 15–20% av uppfödarna i Danmark skulle klara av att ansluta sig relativt enkelt om intresset finns (Thomsen, 2016). Andra uppfödare ser istället risken att djur som är sjuka inte behandlas och att djurvälståndet därmed riskeras till förmån för ökad inkomst. (Thomsen, 2016)

Bedre Dyrevelfærd

En längre debatt om djurvälstånd har under början av 2010-talet pågått i Danmark. Miljø- og fødevarerministeriet presenterade 2014 en handlingsplan för en förbättrad djurvälstånd av danska grisar. Det sattes upp tydliga mål med handlingsplanen där punkterna var:




1. Minska smågrisdödligheten
2. På sikt ska alla sugor vara lösgående
3. Ingen kastration av smågrisar
4. Färre grisar ska vara svanskuperade
5. Större insats mot magsår hos sugor
6. Djurvälstånd i Månegrisprojektet (ett projekt för att bygga miljösmarta byggnader)
7. Större valmöjligheter för producenten
8. Mer undervisning om djurvälstånd
9. Högre djurvälstånd på internationell nivå

I handlingsplanen fanns det ett mål om att 2020 ska minst 10% av alla sugor vara lösa i grisionsboxen (med tillåtelse att fixera under de första dagarna vid grisning). Till detta avsattes 100 Miljoner DKK till att stödja ny- och ombyggnation för lösgående grisning (Miljø- og fødevarerministeriet, 2014a).

För att öka konsumtionen av mer griskött från gårdar med högre djurskydds krav har en ursprungsmärkning tagits fram under 2015 som kommer att finnas på marknaden vid början av sommaren 2017. Märkningen ska visa vilka krav som uppfyllts i uppfödningen av grisarna. Köttet hålls isär med ett, två eller tre hjärtan på den förpackning eller hylla som finns i butik. Detta gäller framför allt färskt griskött men i framtiden även bearbetade produkter.

Märkningen riktar in sig på den danska marknaden men grisköttet behöver inte ha ursprung från Danmark för att få märkningen. Tanken från regeringens håll är dels att möta den ökade efterfrågan på kött från djur med högre djurvälstånd men även att bidra till att hela djurskyddet höjs i Danmark. Förhoppningen är att inom några år efter lansering kommer minst 30 % av marknaden vara märkt med "Bedre Dyrevelfærd" (Fødevarestyrelsen, 2017a).

Flera aktörer i Danmark där ibland Coop, Dyrenes Beskyttelse, Forbrugerrådet Tænk och Økologisk Landsforening har kritiserat märkningen. Flera av dessa menar att märkningen är smal då den bara riktar in sig på griskött och ingen annan animalieproduktion. Coop i Danmark uttalade sig i maj 2016 att det anser att märkningen av en stjärna har för låga kriterier och pekar också på att svanskupering redan är ett EU-förbud som alla EU-länder måste följa. Coop har senare lanserat sin egna djurvälståndsmärkning enligt de krav de tycker är rimliga, där ibland mer fokus på utedrift och ekologisk produktion. Därför kommer inte Coop Danmark att använda sig av den statliga märkning (Fødevarestyrelsen, 2017b). Producenterna får idag inget extra tillägg på priset för sin bättre djurvälstånd, utan Miljø- og Fødevarestyrelsen hoppas på att marknaden ska styra priset uppåt och att i sin tur ska slakterierna betala ut mervärdet till producenterna när efterfrågan ökas (Fødevarestyrelsen, 2017b)

			
Ingen svanskupering	X	X	X
Halm som syselsättningsmaterial	X	X Tilldelas på golv	X Tilldelas på golv
Lösgående saggor i betäckning- och sinavdelning	X	X	X
Lösgående saggor i grisningsbox	X Skyddsgrind får användas i 4 dagar	X Skyddsgrind får användas i 2 dagar	X
Max 8 timmar transport	X	X	X
Utrymmeskrav utöver minimimått	X*	+ 30 %	+ ca. 100 %
Avvänjning tidigast 28 dagar		X	X
Grisning på friland			X
Utevistelse för smågrisar			X
Utevistelse för slaktsvin			X

*I beskrivning av grundkraven står det endast att 1 hjärta ska ha mer utrymme än minimimått från EU, detta för att minska risken för svansbitning (Retsinformation, 2017)

Figur 4. Krav för att få märkning enligt Bedre Dyrevelfærd (Fødevarestyrelsen, 2017a).

Wiking Meat

Ett av de privata koncept som finns i Danmark är Wiking Meat som för närvarande har sex grisproducenter på kontrakt och producerar ca 53,000 slaktgrisar per år. Detta koncept har satsat på djurvälstånd i form av att låta knorren vara kvar på alla grisar, lägre beläggning i stall med tillväxtgrisar och slaktgrisar, GMO-fritt foder, förbud mot medicinsk zink till avväjningsgrisar och OUA-kött. Uppfödarna har satsat mycket på hög foderkvalitet och foderblandningar som ska stärka immunförsvaret (Wiking Meat, 2016).

De producenter som är kopplade till Wiking Meat säljer sina grisar till Danish Crown likt andra uppfödare för OUA-grisar och får då den merbetalning för uppfödningen av OUA från Danish Crown, Wiking Meat köper sedan i sin tur grisarna av Danish Crown och säljer de under sitt koncept. Grisproducenten får sedan en merbetalning av Wiking Meat för merkostnaden för att ingen svanskupering skett, lägre beläggning och GMO-fritt foder. (Jakobsen, 2017)

Gårdsbesök

Intervju med Henning Jakobsen 25/5 2017

Produktionen hos just Henning Jakobsen bestod av sugsugor och grisningsavdelningar för 1200 årssugor. Grisningsboxarnas utformning var av klassisk konventionell typ med fixering under hela digivningstiden. I semineringsavdelningen hade man för några år sedan byggt ut med 150 kvadratmeter för att ha möjlighet att ha suggorna frigående efter seminerings avslut.. Detta ledde till att dubbelt så mycket yta krävdes för den nya semineringsavdelningen. I sinavdelningen användes transpondersystem med frigående sugor. Suggorna hade i genomsnitt 25-26 dagar i digivningstid men de använde nära 10% amsugor så vi kan räkna med att den rätta avväjningsåldern ligger närmre 21 dagar. Grisarna vägde mellan 5-7 kg vid avväjning. Avvanda grisar såldes till tillväxtstallar som låg en bit bort på en annan gård för uppfödning från 7 till 30 kg. Vid denna tidpunkt var det ungefär 95% av uppfödda grisar som var antibiotikafria och enligt Jakobsen så ökades inte procenten nämnvärt i tillväxten. De djur som redan blivit behandlade löpte större risk att bli sjuka och behandlas ytterligare i denna avdelning. Vid 30 kg såldes grisarna till två olika slaktsvinsproducenter. För att lösa problemet med avväjningsdiarré som nu uppstod när de inte fick använda zink eller antibiotika lade man mycket fokus på tomtid och foderkvalitet. Jakobsen ansåg att det krävdes 3-4 dagars tomtid och uppvärmning efter tvätt till minst 30 °C och sedan desinficering av alla ytor. För att klara svansbitningarna hade foder och yta stor inverkan på om man lyckas eller inte.

Grisarna som endast gick under OUA koncept kuperades i samband med kastration eftersom de gick till en slaktsvinsuppfödare som hellre ville öka beläggningen i sina stallar än att producera för konceptet Wiking Meat. Enligt Jakobsen täckte merbetalningen inte den ökade kostnaden som slaktsvinsuppfödaren hade i sina stallar. Grisarna som föddes upp till Wiking Meat konceptet var inte kuperade och såldes efter tillväxtperioden till en annan slaktsvinsuppfödare. Enligt Jakobsens resultatuppföljning hade smågrisdödligheten ökat strax innan man gick in i OUA projektet men han såg ändå en viss koppling mellan antibiotikafritt och dödlighetens uppgång. Han berättade också att de tidigare gav alla smågrisar en engångsdos av antibiotika vid kastration. Detta för att påskynda läkning och förebygga eventuella bakteriers spridning i skärsåret.

Vi ställde frågan om målet i handlingsplanen på 10 % fria sugor i Danmark 2020 och Jakobsen var övertygad om att det målet skulle bli svårt att uppnå eftersom det inte investerades i nya stallar.

Koncept och märkningar från Nederländerna

Norvida AB

Norvida AB är ett svenskt företag som har en vision att vara nordens ledande leverantör av importerade köttprodukter. De importerar lamm, gris, nöt och kyckling från bla Brasilien, Thailand, Uruguay och Tyskland. Norvida AB har som långsiktigt mål att visa stor respekt till djurens välbefinnande samt visa hög etik i tankar och handling (Norvida, 2017)

Norvida AB har i samarbete med Coop och Nederländska organisationer skapat ett eget koncept som säljs under varumärket John's Selection. Det krav som ställs utöver EU-standarderna är:

- Svanskupering får inte förekomma
- Suggor går lösa under hela betäckning- och sinperioden (Får fixeras vid insemineringen)
- Krav på strö i alla avdelningar (lucernhalm)
- Ingen helspalt i slaktsvinsboxarna
- Ingen kastrering sker utan bedövning (för tillfället kastreras ingen, utan ornelukt kontrolleras på slakteriet)

I en telefonintervju med Calle Ramvall, ansvarig för kvalitét- och miljö och Johan Hållbus, ansvarig för försäljning- och inköp på Norvida AB berättades det att man gärna ville ställa krav på frigående suggor under digivningen. I dagens läge finns emellertid inte besättningar som har möjlighet att ha frigående suggor i grisningsavdelningen och på grund av marknadsläget är det heller ingen som bygger nytt. Idag får grisproducenterna ett tillägg på 20 euro/slaktsvin för att vara med i konceptet.

Beter Leven

I Nederländerna finns det en stark rörelse kring djurskydd. Landet blev historiskt 2006 då det som första land i världen fick ett djurrättsparti i regeringen. Nederländerna är ett tätbefolkat land vilket gör att avstånden mellan samhällen och grisproduktion är liten. Detta leder i sin tur att fler får insikt i vad som pågår i produktionen (Sonesson, 2014). Utifrån denna situation skapas lobbygrupper och andra aktörer som agerar för en förändring. En organisation som finns heter De Dierenbescherming ("djurskyddet") och är en frivilligorganisation som funnits sedan 1864. De arbetar kontinuerligt med förbättringar av djurskydd både inom husdjur, djurförsök och produktionsdjur (De Dierenbescherming, u.å). För att stödja produktioner med högre djurvälstånd stiftade De Dierenbescherming 2013 en ursprungsmärkning som kallas Beter Leven ("bättre liv") med tre olika nivåer av djurvälstånd och har en, två eller tre stjärnor beroende på vilka krav produktionen uppfyller.

Märkningen var inte statlig subventionerad från början men har senare fått stöd av den nederländska regeringen (The Pig Site, 2015b). Märkningen finns på alla typer av livsmedel och gäller för kyckling, nöt, lamm och gris. Under 2016 fanns det 2,8 miljoner grisar under konceptet från 1-3 stjärnor (Beter Leven, 2017a). På tre år efter lanseringen ökade försäljningen av trestjärnigt kött från en procent till åtta procent (Johnsson, 2016). Uppfödarna får inte betalt av Beter Leven för merkostnaderna av produktionen utan får sedan betalt av de slakterier som förädlar köttet vidare till butik (De Dierenbescherming, 2017)

	Konventionellt	Beter Leven ☆☆☆	Beter Leven ☆☆☆	Beter Leven ☆☆☆	Beter Leven ☆☆☆ EKOLOGISKT
Plats för sissuggor m ² /sugga	2,25	2,25	2,5	2,5	2,5
BB-box m ²	3,5	3,8	6,5	7,5	7,5
Tillväxtbox m ² /gris	0,3	0,4	0,5	0,6	0,6
Slaktsvins box m ² /gris	0,8	1	1,1	1,3	1,3
Fixering av suggan i BB-box	Ja, hela tiden	Ja, hela tiden	Nej, men skyddsgrind första 5 dagar	Nej, men skyddsgrind första 3 dagar	Nej, men skyddsgrind första 3 dagar
Tillgång till utvistelse	Nej	Nej	Ja (på betongplatta)	Ja	Ja
Bete	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja
Ditid, dagar	Minst 21–28	Minst 23–28	Minst 35	Minst 42	Minst 42
Sysselsättningsmaterial	Kedja	Träbit, rep, halm. Strö vid fler än 40 grisar i en box	Strö med halm	Strö med halm	Strö med halm
Kastrering förbjuden	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej
Svanskupering förekommer	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej
Transport slaktsvin	Ingen gräns	Max 6 tim	Max 8 tim	Max 6 tim	Max 6 tim
Transport suggor	Ingen gräns	Max 6 tim	Max 6 tim	Max 6 tim	Max 4 tim

Figur 5. Krav för att få märkning enligt Beter Leven (Beter Leven, 2017b)

Märkning från Tyskland

Fur mehr tierschutz

Etiketten “Fur mehr tierschutz” är en djurskyddsmärkning utarbetad på Göttingen universitet i början av år 2011. Representanterna kommer ifrån olika intuitioner för livsmedel, jordbruk och konsumentskydd och de hade av intresse att kartlägga utsikterna för en tysk djurskyddsmärkning som tar en hållbar signifikans på marknaden. Eftersom ingen myndighet tidigare hade utarbetat någon typ av politik som främjar högre djurskydd valde den tyska djurskyddsorganisationen “Deutscher Tierschutzbund” att sponsra utvecklingen av en djurskyddsmärkning. Märkningen liknar den nederländska varianten med stjärnor, men har endast två nivåer och avser endast grisar som hålls inomhus. (Tierschutzlabel, 2017)

Märkningen är jämfört med den danska och nederländska ganska så enkel. Den fokuserar tex endast på slaktsvin och inget på suggan och smågrisarna.

Det krav som ställs upp är för en stjärna är:

- 45% mer plats än minimikravet
- Tillgång till strö
- Max 3000 djur i en avdelning
- Bedövning vid kastrering
- Ingen svanskupering

- Max 4 tim transport

För två stjärnor är kraven samma som för en stjärna med ytterligare krav på:

- 50% mer plats än minimikravet
- max 2000 djur en avdelning



Figur 6. Märkningen för en stjärna (Tierschutzlabel, 2017)










Figur 7. Märkningen för två stjärnor (Tierschutzlabel, 2017)

Koncept som är intressanta för svensk grisproduktion

Denna tabell är en sammanställning av de koncept och märkningar vi har undersökt för att bedöma om det kan vara ett konkurrenshot mot svensk grisproduktion. Vi har valt ut Beter Leven med två stjärnor och Bedre Dyrevelfærd två hjärtan då det är de märkningarna som är mest likt svenska regler. Övriga märkningar och nivåer riktas mer mot ekologisk konkurrens eller lägre djurskydd än Sverige redan har.

De texter som är rödmarkerade är det som sticker ut extra mycket från svenska regler. Det som är grön markerat är de som ställt yttligare djurvårdskrav och som är högre krav än svenska regler.

							
Land	----	Nederländerna	Danmark	Danmark	Nederländerna	Tyskland	Sverige
Inhysning	Tillåtet med helpalt, inget krav dagsljus. Ofta hög beläggning	Mer plats än konventionellt. Tillgång till utevistelse på betongplatta*	30 % mer utrymme	Likt EU-standard, lägre beläggning (20 %) suggor fria under hela betäckningsperioden.	Likt EU-standard, suggor fria under hela betäckningsperioden. Förbud mot helpalt för slaktsvin	EU-standard 45 – 50 % mer plats i slaktsvinsavdelningarna	Förbud mot helpalt. Större krav på utrymme. Krav på dagsljus
Strö/sysselsättning	Inget krav	Halm, träbit, rep	Halm	Halm	Lucern halm	Halm	Halm
Grisningsbox	Fixerad under hela grisningen och ditiden ofta på helpalt.	Lösgående grisning. Tillåts skyddsgrind första 3-5 dagarna. Storlek: 6,5 m ²	Lösgående grisning, skyddsgrind får användas i högst 2 dagar. Mer utrymme än minimimåtten (ingen siffra angiven)	EU-standard	EU-standard, tillgång till jutesäck	Inget specificerat angående grisningsbox	Lösgående grisning, skyddsgrind tillåts första dagarna. Krav på bobyggnadsmaterial iform av halm
Svanskupering	Förbjudet, 98 % av alla grisar kuperas ändå	Förbjudet	Förbjudet	Förbjudet**	Förbjudet**	Förbjudet**	Förbjudet
Ditid	21 dagar (tolkas olika i olika länder)	23 dagar	minst 28 dagar	Inget specificerat **	23 dagar	Inget specificerat	Minst 28 dagar
Merbetaling till producenterna	----	Slakterier betalar ut mervärde, ingen angiven siffra	Inget specificerat	1,5 DKR/kg för OUA-kött (utbetalas av Danish crown), merbetaling för knorr etc av Wiking meat (okänd summa)	20 EUR / slaktsvin i merbetaling	Inget specificerat	Periodvis högre pris än resten av EU
Källa till koncepten	EU-lagstiftat av Europaparlamentet	Djurskyddsorganisation	Danska staten	Entreprenörer (OUA – Danish crown)	Entreprenörer	Djurskyddsorganisation och universitet	Svenska staten

*Signifikant högre krav än svensk djurskyddslag

**Signifikant lägre krav än svensk djurskyddslag

Tabell 1. Jämförelse mellan de olika märkningarna och koncepten (Oscar Hilmér och Cecilia Klasson, 2017)

DISKUSSION

Idén till arbetet och undersökningen kom till största del från vår sida men vi har haft god kontakt med bland annat Svenskt Kött, styrelsemedlemmar i Sveriges Grisföretagare samt forskare inom marknad på SLU Alnarp. Vi är båda involverade inom grislekten och anser det intressant med konkurrens från omvärlden. Metoden att genom kontakter och sökningar på internet för att finna koncept har visat sig relativt svår. Viljan att ta emot på studiebesök på gårdar som ingår i koncepten har hos ansvariga för koncepten varit olika. Anledningen att inte få tillgång angavs vara affärshemligheter och risker för att kopiera konceptet. Vi är medvetna om att det kan finnas fler koncept men svårigheten är att identifiera dem. Studiens svaghet är därför att vi inte helt kan anta att resultatet är täckande och all diskussion nedan är baserad på den fakta vi funnit. Vi har valt att ta med gårdsbesöket i diskussionen men är medvetna om osäkerheten runt vad som sagts.

Vad gäller kartläggning och konkurrensfördel kan vi ändå påvisa att våra studier verkar stämma överens med andra mer specifika rapporter på vissa koncept. Enligt Sonesson (2016c) artikel om Norvidas koncept i Jordbruksaktuellt den 22/2 2017 framkommer liknande fakta och slutsatser som vi funnit till undersökningen. Vi anser oss kunna besvara våra frågeställningar med den information vi har hittat. Vi kan även antyda vissa konkurrensfördelar för svensk produktion i intervjuerna och gårdsbesöken vi gjorde.

Det verkar finnas en viss vilja till förändring inom Europa som är marknadsdriven, det vill säga, att grisföretagarna endast går in i koncepten om det ersätter de extra kostnaderna som högre krav på djurhållningen kräver. Det finns också en tydlig trend att koncepten vill kunna erbjuda en hög djurvälstånd ihop med en hög produktion. De länder vi undersökt är starkt beroende av export vilket ligger till grund för det stora behovet av hög produktion. För att ett koncept ska bli verklighet krävs efterfrågan och kraft som vill genomföra det. Koncepten är genomförda med olika organisationer som stöd. I fallen Beter Leven och Fur Mehr Tierschutz är det på initiativ av djurskyddsorganisationer. Bedre Dyrevelfærd är det den danska regeringen som står bakom, vilket kan liknas med svensk produktion då de djurskyddslagar svenska grisproducenter förhåller sig till är beslutade av regeringen. Norvida AB och Wiking Meat har istället anpassat sig efter marknaden och dess efterfrågan på OUA-kött samt att knorren ska vara behållas. OUA i sin tur är Danish Crown egna nisch. Märkningssystem av djurskyddsorganisationer och statliga instanser är för att höja djurvälstånden i landet och göra det lättare för medvetna konsumenter att påverka. Om man når en specifik grupp av människor kan detta leda till ökad försäljning och investeringen i nya produktionsanläggningar ökar i takt med efterfrågan. Vid de här fallen behövs pionjärer för att investera i nya byggnader och system. Vilja att bedriva en produktion med högre djurvälstånd finns hos flera företagare. Det är viktigt dock att det finns lönsamhetspotential i en satsning vilket kräver att efterfrågan finns hos konsumenten.

Hur mycket de olika koncepten liknar de svenska reglerna är olika för varje koncept. Vid en djupare analys är det danska Bedre Dyrevelfærd med två hjärtan som kommer närmast den svenska modellen. Det är dock i dagens läge få danska besättningar som kan leverera grisar till denna märkning. Det som framförallt liknar den svenska konventionella produktionen är att det inte är något krav på utedrift och att det är regler instiftade av en statlig myndighet. Digivningstid och krav på sysselsättningsmaterial i form av halm är också det samma. Alla koncepten (förutom Beter Leven 1 stjärna och OUA) har ett totalförbud mot svanskupering. För att klara detta behöver grisarna mer yta och sysselsättnings material vilket alla koncept löst med halm men även träbit och kedja förekommer. Vid intervju med bönder och företagare

i Danmark framkom att de flesta som ansluter sig till denna typ av koncept följer konceptet för en viss del av produktionen och resterande del går under vanlig konventionell produktion. Mycket av detta beror framförallt på att det finns lite erfarenhet av produktionstypen i de nämnda länderna och därför finns det inte grisföretagare som har viljan att investera i system som inte ännu betalar sig på marknaden. Vi tycker det är viktigt att se till den totala produktionens omfattning och bara för att en gård har en viss andel grisar på koncept betyder det inte att produktionen kommer ställas om helt utan kommer successivt anpassa sig till marknaden. Enligt de vi har pratat med och artiklar vi läst är marknaden i Europa för närvarande mättad och nya stallar byggs därför inte i stor utsträckning. Detta innebär att få av de koncept som finns kan uppfyllas och vi kommer se en fortsatt stor produktion med de fyra kvadratmeter stora grisionsboxarna med ständig fixering i 4 veckor. Vi vill ändå reflektera över risken som finns om Danmark, som producerade 30 miljoner grisar 2016, skulle ställa om 8% av sin smågrisproduktion vilket motsvarar den totala svenska produktionen på 2,5 miljoner grisar/år, till att uppfylla Bedre Dyrevelfaerd två hjärtan. Då kan vi prismässigt hamna en konkurrensnackdel på marknaden för offentlig upphandling eftersom det konceptet innebär snarlika krav som den svenska djurskyddslagen, och som används när specifikationerna i offentlig upphandling skrivs.

Det finns risk för viss problematik vid etablering av de olika koncepten. Bedre Dyrevelfærd och Beter leven har en märkning med hjärtan och stjärnor från ett till tre, det är stora skillnader i inhysning och ditider mellan högsta och lägsta nivå. Det som vi kan efter ha läst på forum och diskussioner om utvecklingen av en djurvälståndsmärkning är att det är enkelhet som eftersträvas och att konsumenter enkelt ska kunna göra medvetna val. Det skulle kunna leda till problem om märkningen skapar mer osäkerhet och förvirring än skapar värde. Det är svårt för konsumenten att sätta sig in i alla regler och typer av märkningar vilket i sin tur kan leda till tappat intresse. Mellan Bedre Dyrevelfærd ett och två hjärtan är den stora skillnaden att det är 30% mer plats för två hjärtan och krav på 28 dagars ditid, frågan vi ställer oss är om det är några producenter som satsar på ett hjärta Det är stora investeringar och skulle till exempel konsumenterna endast köpa griskött märkt med två hjärtan skulle det krävs stor ombyggnation för att få 30 % mer plats (sett till grisionsbox, i slaktsvin och tillväxt kan lägre beläggning räcka). Vid de intervjuer och besök med producenter och branschfolk från den danska grisproduktionen nämner de att det finns en positiv inställning till att ställa om till välfärdskoncept så länge det inte äventyrar lönsamheten. Men, enligt Jakobsen var risken stor att konsumenten förvirras av det statliga systemet. Denna slutsats kan han också ha dragit eftersom han själv skulle ha svårt att uppfylla nivåerna och därmed kanske påverkas negativt av märkningen.

Slutsats

Sverige har idag 70 % självförsörjning av griskött och konsumtionen har sedan länge sjunkit och är idag den lägsta sen 1994. Importen av griskött har sjunkit i fyra års tid och trenden ser ut att fortsätta. Sverige står sig starkt mot konkurrens med endast en tydligen djurvälståndsmärkning (Från Sverige), det kan vara svårt att sticka ut på en marknad med redan hög djurvälstånd samt att enkelt kunna beskriva fördelarna med sitt varumärke. Det som Danmark, Tyskland och Nederländerna har till sin fördel är att det har en billig och effektiv slakt. Det har även stora finansiella muskler för att utveckla en exportmarknad. Det gör att svenskt griskött ligger sämre till när det kommer till prissättning på produkterna.

Wiking Meat är det enda helhetskoncept, som har restriktioner på antibiotikaanvändning, det finns inga restriktioner från det andra koncepten hur antibiotikan ska hanteras. OUA-kött är ett koncept helt anpassad till marknaden och kan med enkelhet uppfödats i traditionella stallar.

Det finns idag ingen aktör på den svenska marknaden som erbjuder OUA-kött utan istället marknadsförs det svenska griskött med att ha en liten totalförbrukning. Det gör att koncept som Wiking Meat har en bra konkurrensfördel om efterfrågan skulle finnas i Sverige. En vidare frågeställning är att även om vi i Sverige har god hantering av antibiotika och låg förbrukning kan det i framtiden finnas konsumenter som efterfrågar grisar helt behandlade med antibiotika. Om så är fallet kommer då Sverige missa detta läge och lämna detta till utländsk marknad?

Det går att reflektera över en omvänd situation där andra länders intresse för griskött med högre djurvälstånd kan vilja efterfråga svensk gris. Detta gäller framför allt för produkter som vill använda den danska märkningen Bedre Dyrevelfærd. Då behöver inte djuren vara uppfödda och slaktade i Danmark utan kan vara importkött. Det enda krav är att grisarna har uppfötts enligt de regler som finns med i konceptet. Som nämnts tidigare är de svenska reglerna mycket lika de regler som finns för Bedre Dyrevelfærd två hjärtan.

En annan aspekt som uppkommit under arbetets gång är andra länders situationen kring förbudet av svanskupering. Alla koncept har ett förbud mot svanskupering vilket är det som kännetecknar god djurvälstånd. I EU-direktivet (2008/120/EG) finns det stadgat att ingen svanskupering får förekomma. Detta har flera länder kringgått med olika dispenser och har på så sätt kunnat fortsätta med svanskupering trots EU:s mål är att det helt ska försvinna ur europeisk grisproduktion. Grisproducenten i Danmark angav att enda anledningen till att drygt hälften av hans smågrisproduktion fortfarande sker med svanskupering var att slaktsvinsproducenten inte fick ihop lönsamheten när beläggningen i stallet minskades. Om denna indikation stämmer överlag så kan argumentet, om det är dispens för kuperade svansar ur djurskyddssynpunkt eller ur ekonomisk synpunkt, diskuteras.

En annan aspekt ur perspektivet djurskydd som vi lade märke till vid besöket är idén med OUA-kött. Eftersom djuren inte får behandlas alls med antibiotika för att säljas som OUA-kött så fick vi uppfattningen att många djur inte behandlades trots att de var halta eftersom priset efter första behandlingen direkt skulle sänkas väsentligt.

Slutsatsen vi drar av uppkomna fakta är att svensk grisproduktion inte behöver oroa sig över koncepten i större utsträckning eftersom det kommer dröja innan Europa har ställt om. Alltså byggt om sin produktion så att den överensstämmer med svenska regler om fast yta och yta/gris. När det gäller märkningen som Nederländerna och Danmark infört i handeln så fanns där inga gårdar som uppfyllde nivåerna som skulle kunna motsvara svensk nivå eller högre vilket vi tolkar som att länderna har en stor investering framför sig och den verkar inte ske inom snar framtid heller. Koncepten som finns idag är till största del applicerade direkt i vanliga konventionella besättningar och därför inte jämförbara med den svenska produktionen.

REFERENSER

- Berg, M (2016). *Roligt att vara grisföretagare igen*. Tillgänglig: <http://www.atl.nu/lantbruk/roligt-att-vara-grisforetagare-igen/> [2017-10-12]
- Beter Leven (2017a). *Resultaten*. Tillgänglig: <https://beterleven.dierenbescherming.nl/zakelijk/communicatie/aantallen-dieren-gehouden-onder-blk> [2017-05-29]
- Beter Leven (2017b). *Varkens*. Tillgänglig: <https://beterleven.dierenbescherming.nl/varken-1ster> (2017-05-29)
- Danish Crown (2016). *OUA-tillæg sættes ned*. Tillgänglig: <https://www.danishcrown.dk/presse/nyheder/oua-tillaeg-saettes-ned/> [2017-05-04]
- De dierenbescherming (u.å). *Ons werk*. Tillgänglig: <https://www.dierenbescherming.nl/wat-wij-doen/ons-werk> [2017-05-17]
- Direktiv. 2008/120/EG. *Fastställande av lägsta djurskyddskrav vid svinhållning*. EU-rådet. 2008
- Domstolsverket (2016). *Ordlista A-Ö*. Tillgänglig: <https://lagrummet.se/lar-dig-mer/ordlistan-a-o> [2017-04-17]
- Eriksson, T (2011). *Tyskt fläsk dumpas i Sverige*. Dagens nyheter. 02 Februari
- Fødevarestyrelsen (2017a). *Fakta om dyrevelfærdsmærket*. Tillgänglig: https://www.foedevarestyrelsen.dk/kampagner/Bedre-dyrevelfaerd/Sider/Fakta_om_dyrevelfaerdsmaerket.aspx [2017-05-15]
- Fødevarestyrelsen (2017b). *Spørgsmål og svar om Dyrevelfærdsmærket*. Tillgänglig: https://www.foedevarestyrelsen.dk/Leksikon/Sider/Spoergsmaal_og_svar_om_Dyrevelfaerdsmaerket.aspx (2017-05-15)
- Højberg, O et. al. (2012). *Kan sure maver stoppe farlige bakterier?*. *Aktuel Naturvidenskab*. (2017-09-14)
- Johnsson, K (2016). *Danmark: Staten investerar i ny djurvälståndsmärkning*. *Grisföretagaren*. Tillgänglig: <http://www.grisforetagaren.se/?p=23606&m=3258&pt=114> [2017-04-27]
- Jordbruksverket (2017a). *Viktigt att motverka antibiotikaresistens hos djur*. Tillgänglig: <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/sjukdomarochsmittskydd/antibiotikaresistens/motverkaantibiotikaresistens.4.60778d4f133a753969d8000552.html> [2017-04-18]
- Jordbruksverket (2017b). *Marknadsrapport griskött - utvecklingen fram till 2016*. Jönköping: Enheten för handel och marknad.

- Jordbruksverket (2013c). *EU:s implementering av grisdirektivet 2013*. Jönköping. [2017-05-03]
- Jordbruksverket (2013d). *Marknadseffekter av grisdirektivet 2013*. Jönköping. [2017-09-14]
- Karlsson, A-M (2014). *Import av griskött*. Jordbruket i siffror. [Blogg]. 26 Maj. Tillgänglig: <https://jordbruketisiffror.wordpress.com/2014/05/26/import-av-griskott/> [2017-05-31]
- Landbrug og fødevarer (u.å). *Welfare - overview*. Tillgänglig: <http://www.agricultureandfood.co.uk/welfare/overview#> [2017-05-09]
- Lantbrukarnas Riksförbund (2014). *Kort fakta om svensk grisuppfödning*. Stockholm. [Broschyr]
- Livsmedelsverket (2017). *Antibiotika*. Tillgänglig: <https://www.livsmedelsverket.se/livsmedel-och-innehall/oonskade-amnen/lakemedelsrester/antibiotika> [2017-04-18]
- Mattson, B (2016). *Zinkoxid - forskning om verkningsmekanism resistensutveckling*. Tillgänglig: <http://www.gardochdjurhalsan.se/sv/gris/kunskapsbank/artiklar/2016/e/690/zinkoxid-forskning-om-verkningsmekanism-och-resistensutveckling/> [2017-05-06]
- Miljø- og fødevareministeriet (2014a). *Handlingsplan for bedre dyrevelfærd for svin*. Tillgänglig: <http://mfvm.dk/landbrug/indsatsomraader/dyrevelfaerd-og-transport/handlingsplan-for-bedre-dyrevelfaerd-for-svin/> [2017-05-26]
- Miljø- og fødevareministeriet (2015b). *Bekendtgørelse om halekupering og kastration af dyr*. Tillgänglig: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2015/1462> [2017-09-07]
- Norvida. (2017a). *Animal Welfare*. Tillgänglig <http://norvida.se/animal-welfare/> [2017-05-29]
- Norvida, (2017b). *Norvidas affärsidé*. Tillgänglig: <http://norvida.se/om-norvida/> (2017-10-17)
- Nyemad, M (2012a). Tema EU: Danmark. *Jordbruket i siffror* [Blogg]. 4 juni. Tillgänglig: <https://jordbruketisiffror.wordpress.com/2012/06/04/tema-eu-danmark/> [2017-05-08]
- Nyemad, M. (2012b). Tema-EU: Nederländerna. *Jordbruket i siffror* [Blogg]. 17 september. Tillgänglig: <https://jordbruketisiffror.wordpress.com/2012/09/17/tema-eu-nederlanderna> [2016-11-14]
- PBL, Netherlands Environmental Assessment Agency (2016). *Why Danish pig farms have far more land and pigs than Dutch farms? Implications for feed supply, manure recycling and production costs*. Tillgänglig: <http://www.pbl.nl/en/publications/why-danish-pig-farms-have-far-more-land-and-pigs-than-dutch-farms-implications-for-feed-supply-manure-recycling-and> (2017-09-14)
- Pig progress (2016). *Germany's pig industry: Stable on a high level*. Tillgänglig: <http://www.pigprogress.net/Piglets/Articles/2016/9/Germanys-pig-industry-Stable-on-a-high-level-2887644W/> [2017-04-23]

- Prop. 1987/88:93. om djurskyddslag, m. m. Tillgänglig:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/om-djurskyddslag-mm-_GB0393 [2017-04-18]
- Regeringskansliet (2016). *En livsmedelsstrategi för Sverige - fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*. Stockholm: Näringsdepartementet. (2016/17:104)
- Retsinformation (2017). *Bekendtgørelse om frivillig dyrevelfærdsmærkningsordning for svinekød*. Tillgänglig:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=187074#id97d7d3d8-95cf-44c0-aa25-d16c608c94a0> [2017-05-26]
- Secher, S (2005). *Potatis och grisar gör att Karin hinner tänka*. Grisföretagaren. Tillgänglig:
<http://www.grisforetagaren.se/?p=18714&m=3258&pt=114> [2017-04-22]
- Sonesson, E (2014a). *Kliv in i stallet!* Grisföretagaren, 10 juli
- Sonesson, E (2015b). *Uppåt för svenskt griskött*. Grisföretagaren. Tillgänglig:
<http://www.grisforetagaren.se/?p=22250&m=3258&pt=114> [2017-04-20]
- Sonesson, E (2016c). *Är nederländsk nisch lika med svensk grisuppfödning?* Jordbruksaktuellt. 22 februari.
- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om djurhållning inom lantbruket m.m (2010). Jönköping (SJVFS 2010:15) §19
- Steen Pedersen, K (2017). *Fravænning uden brug af zinkoxid*. Hyo. 2 maj.
- Ståhle, E (2004). *Svensk antibiotikahistoria i ett internationellt perspektiv*. Svensk Gris med knorr. 29 april
- Svenskt kött, (2013). *Grisens historia*. Tillgänglig:
<http://www.svensktkott.se/aktuellt/nyheter/grisens-historia/> [2017-04-19]
- Sveriges Television (2016). *Dokument inifrån - när antibiotikan slutar verka*. Tillgänglig:
<https://www.svtplay.se/video/11032021/nar-antibiotikan-slutade-verka/dokument-inifran-nar-antibiotikan-slutar-verka-avsnitt-1> [2017-04-27]
- The Pig Site (2010a). *Pig in The Netherlands*. Tillgänglig:
<http://www.thepigsite.com/articles/3147/pigs-in-the-netherlands/> [2016-11-14]
- The pig site (2015b). *Weekly Overview: Regulatory Changes and Agricultural Support*. Tillgänglig: <http://www.thepigsite.com/swinenews/38589/weekly-overview-regulatory-changes-and-agricultural-support/> [2017-05-17]
- Thomsen, M. (2016). *Dyrlæge skeptisk over for antibiotikafri produktion*. Landbrugsavisen. Tillgänglig: <http://landbrugsavisen.dk/svin/dyrl%C3%A6ge-skeptisk-over-antibiotikafri-produktion> [2017-05-04]

Thomsen, M (2016). *Dyrlæge: Hver femte svineproducent kan lave OUA-produktion*. Landbrugsavisen. Tillgänglig: <http://landbrugsavisen.dk/svin/dyrl%C3%A6ge-hver-femte-svineproducent-kan-lave-oua-produktion> [2017-05-04]

Tierschutzlabel (2017). *Tierschutzlabel*. Tillgänglig: <https://www.tierschutzlabel.info/tierschutzlabel/> (2017-05-30)

Tolstrup, L (2017). *En fremtid uden antibiotika til produktionsdyr - realistisk eller romantisk?* Hyo. 2 maj.

Upphandlingsmyndigheten (2017). *Om regler för upphandling*. Tillgänglig: <http://www.upphandlingsmyndigheten.se/upphandla/om-upphandlingsreglerna/> [2017-04-22]

Wegener, H.C (2003). *Antibiotics in animal feed and their role in resistance development*. Curr. Opin. Microbiol. 6, 439–445. (2017-09-14)

Wierup, M (2001). *The Swedish experience of the 1986 year ban of antimicrobial growth promoters, with special reference to animal health, disease prevention, productivity, and usage of antimicrobials*. Microb. Drug Resist. 7, 183–190. (2017-09-14)

Wiking Meats (2016). *Antibiotikafri grise*. Tillgänglig: http://www.wikingmeat.dk/antibiotikafri-griseopdraet/index8b10.html?et_fb=1 [2017-05-03]

YouGov (2017). *Attityder kött*. Stockholm. [Rapport]

Åkerblom, S (2012). *Grisproduktion i Nederländerna*. Grisföretagaren, 11 november

Muntliga källor:

Olsson Ingemar, ordförande för Sveriges grisföretagare. Intervju dec 2016.

Jakobsen Henning, grisproducent för Wiking Meat. Intervju och gårdsbesök maj 2017

De Dierenbescherming. Mailkontakt, maj 2017